

УДК 378.026.15

Володимир Нечипоренко (Полтава)

Формування креативного освітнього середовища на основі інформаційно-комунікаційних технологій як основи саморозвитку особистості

Стаття розглядає основні підходи по формуванню креативного освітнього середовища на основі інформаційно-комунікаційних технологій. Порушує питання про те, як співвідносяться сучасні освітні технології і розвиток креативності учня. Пропонуються підходи до формування різноманітних напрямків і способів мотивації, що рекомендується враховувати при створенні креативного освітнього середовища на основі інформаційно-комунікаційних технологій.

Ключові слова: інформаційно-комунікаційні технології, освітнє середовище, креативність учня.

Нечипоренко В. ФОРМИРОВАНИЕ КРЕАТИВНОЙ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ СРЕДЫ НА ОСНОВЕ ИНФОРМАЦИОННО-КОММУНИКАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ КАК ОСНОВА САМОРАЗВИТИЯ ЛИЧНОСТИ

Статья рассматривает основные подходы по формированию креативной образовательной среды на основе информационно-коммуникационных технологий. Ставит вопрос о том, как соотносятся современные образовательные технологии и развитие креативности обучающихся. Предлагаются подходы к формированию разнообразных направлений и способов мотивации, которые рекомендуется учитывать при создании креативной образовательной среды на основе информационно-коммуникационных технологий.

Ключевые слова: информационно-коммуникационные технологии, образовательная среда, креативность ученика.

Nechiporenko V. FORMING OF CREATIVE EDUCATIONAL ENVIRONMENT ON A BASIS OF INFORMATIONAL AND COMMUNICATION TECHNOLOGIES AS A BASIS OF SELF-DEVELOPMENT OF A PERSONALITY

The article deals with the general approaches of forming creating educational environment on the ground of informational and communication technologies. It raises the question about how modern educational technologies and development of pupils' creativeness are combined. The approaches of forming of different ways and methods of motivation are offered, it is important to take them into consideration while forming creating educational environment on the ground of informational and communication technologies.

Key words: informational and communication technologies, educational environment, pupil's creativeness.

Постановка проблеми. У даний час освіченість суспільства стає найважливішим фактором технологічного і соціально-економічного розвитку будь-якої країни, і, безумовно, умовою виживання цивілізації, подолання її глобальної екологічної і духовної кризи. В умовах переходу людства в інформаційну стадію розвитку, освіта повинна стати безперервним процесом, найважливішою частиною життя кожної людини, що забезпечує їй можливість орієнтуватися в обсязі інформації, що постійно збільшується, адаптуватися до безперервних технологічних інновацій.

Безумовно, основна вимога до сучасної освіти — гуманістична орієнтація, при якій людина є основною цінністю, і напрямок на розвиток особистості.

При такому підході будь-які форми, методи, технології освіти є не самоціллю, а розглядаються в контексті однієї з основних задач освіти — забезпечити максимально сприятливі умови для саморозвитку особистості.

У результаті, освіта має бути акцентованою на те, щоб допомогти людині усвідомити і збагатити своє «Я», знайти своє місце і визначити соціальну роль у відносинах із зовнішнім світом, активізувати особистісну самоосвіту. Гармонійно розвинута, духовно багата особистість, здатна здійснювати постійний саморозвиток, є тією метою, на досягнення якої повинні бути спрямовані всі зусилля педагогіки як науки й області практичної діяльності.

Світове цивілізоване співтовариство в даний час багато в чому базується на інформаційно-комунікаційних технологіях. Під впливом процесу інформатизації складається нова структура — інформаційне суспільство. Активне впровадження технологій інформатизації сучасного суспільства не могло не торкнутися і системи освіти.

Виклад основного матеріалу. Забезпечення сфери освіти теорією і практикою розробки і використання інформаційно-

комунікаційних технологій є одним з найважливіших засобів реалізації нової державної освітньої парадигми, спрямованої на створення максимально сприятливих умов для саморозвитку особистості.

Як показує досвід, застосування інформаційно-комунікаційних технологій саме по собі не приводить до істотного підвищення ефективності освітнього процесу. Виходячи з цього, доцільним є створення такого освітнього середовища, що забезпечувало б процеси гуманізації освіти, підвищення його креативності, створювало б умови, максимально сприятливі умовам саморозвиткові особистості [2].

Аналізуючи багатогранне поняття освітнього середовища, пропоную акцентувати увагу на тому, що його менш усього доцільно розглядати, як «систему впливів і умов формування особистості по заданому зразку» [3], але в якості різноманітної полікультурної освіти, індивідуальної для кожного учня, середовища для побудови власного «Я», що забезпечує створення умов для актуалізації внутрішнього світу учня, його особистісного росту, самореалізації, становлення його самосвідомості.

Інформаційно-освітнє середовище являє собою програмно-комунікаційний і педагогічний простір з єдиними технологічними засобами ведення навчального процесу, його інформаційною підтримкою і документуванням у середовищі Інтернет будь-якому числу навчальних закладів, незалежно від їхньої професійної спеціалізації (рівня пропонованої освіти), організаційно-правової форми і форми власності [3].

Такий підхід дозволяє перенести акцент у діяльності педагога з активного педагогічного впливу на особистість учня в область, «освітнього середовища», у якій відбувається його самонавчання і саморозвиток. При такій організації освітнього процесу включаються

механізми внутрішньої активності учня в його взаємодіях із середовищем.

У сучасних умовах знання людини повинне виходити з усього різноманіття думок, підходів, ідей і, насамперед, — з особистісних, когнітивних і методологічних навичок, здатності до критичного оцінювання і зіставлення всього різноманіття отриманої інформації.

Безумовно, освітнє середовище, для того щоб бути інформаційно насиченим для кожного учня повинно бути багаторівневим, мати принципову надмірність і невичерпність. Рушійними силами саморозвитку особистості є внутрішні протиріччя, тому освітнє середовище повинне бути «насиченим» навчальними ситуаціями, що мають значний ступінь невизначеності, містять амбівалентні оцінки, що змушують учня «включити» механізми самодетермінації, саморозвитку.

В даний час кожна людина об'єктивно має потребу в створенні умов, що сприяють його інтелектуальному і творчому росту. Такі умови можуть бути створені в креативному освітньому середовищі, що забезпечує максимальний ступінь індивідуалізації за рахунок широкого використання інформаційно-комунікаційних технологій. Дане середовище надає кожному учню можливість (самостійного або у взаємодії з педагогом, що виступає в ролі старшого товариша, партнера) формування індивідуалізованої освітньої траєкторії.

Особлива увага в освітнім середовищі на основі інформаційних технологій повинне приділятися розвитку креативності учня. При цьому креативність розуміється як інтегральна стійка характеристика особистості, що визначає її здатності до творчості, прийняттю нового, нестандартному творчому мисленню, генеруванню великого числа оригінальних і корисних ідей [2]. Основна мета креативного освітнього середовища — «розбудити» у людині творця і максимально розвинути в ньому закладений творчий потенціал.

Креативне освітнє середовище повинне не тільки надавати можливість кожному учню на кожному освітньому рівні розвинути вихідний творчий потенціал, але і розбудити потребу надалі в самопізнанні, творчому саморозвитку, сформуванню в людини об'єктивну самооцінку. При цьому основними вимогами до креативного освітнього середовища є високий ступінь невизначеності і проблемності, безперервність і наступність, прийняття учня і включення його в активну освітню діяльність.

Як комунікативний компонент креативного освітнього середовища рекомендується використовувати інформаційно-комунікаційні технології. Актуальність використання інформаційно-комунікаційних технологій в освіті визначається наступними причинами:

- винятково широкими можливостями інформаційно-комунікаційних технологій по індивідуалізації освіти;
- підвищенням мотивації учня при використанні інформаційно-комунікаційних технологій і посиленням емоційного фону освіти;
- наданням широкого поля для активної самостійної діяльності учня;
- забезпеченням широкої зони контактів; у потенціалі можливість спілкування через Інтернет з будь-якою людиною, незалежно від його просторового розташування і різниці часових поясів;
- все зростаючими інтерактивними можливостями інформаційно-комунікаційних технологій;
- доступністю інформаційно-комунікаційних технологій у будь-який зручний час для учня;
- багаторазовим прискоренням і скороченням маси рутинних операцій (наприклад, таких, як об'ємні обчислення, побудова графіків, моделювання явищ, документування результатів навчання і досліджень та ін.).

Дослідження американських учених показали, що максимальну користь від застосування інформаційно-комунікаційних технологій у навчальному процесі одержують учні з більш високими показниками успішності і мотивації [4].

Таким чином можна виділити наступні шляхи і способи мотивації, що рекомендується враховувати при створенні креативного освітнього середовища на основі інформаційно-комунікаційних технологій:

- орієнтація на досягнення конкретних навчальних цілей і освоєння конкретних дій — мотивація буде значно вище, якщо мета навчання і план дій вироблені самими учнями, при цьому спеціальні комп'ютерні програми, що виступають як експертні системи, полегшують процес формування цілей;

- підвищення актуальності і новизни змісту — електронні підручники дозволяють постійно доповнювати, модернізувати, оновлювати матеріал без великих типографічних витрат;

- розкриття значимості професійних знань — велике значення може грати показ засобами інформаційно-комунікаційних технологій походження знання, його еволюції, моделювання тенденцій розвитку;

- забезпечення прийняття учнем визначеної ролі в навчальному процесі — дослідника — при роботі з експертною системою; конструктора — при роботі з конструкторською програмою; віртуального суб'єкта — в ігрових програмах і т.д.;

- надання учню волі дій при керуванні освоюваними об'єктами в рамках заданих обмежень — комп'ютер надає можливість якнайкраще моделювати реакцію складних систем на дії учня, без яких-небудь наслідків для цих систем;

- застосування наочності, цікавості, емоційності, ефекту парадоксальності, подиву — у даному питанні комп'ютер просто незамінний — можливості моделювання явищ, тривимірної графіки,

відео, мультиплікації і звуків дозволяють учневі одержати максимальне враження від освоюваного матеріалу, що глибоко вривається в пам'ять і стимулюючи подальший саморозвиток;

- використання творів мистецтва і літератури — динамічне включення в освоюваний матеріал електронного підручника картин і фотографій, музичне оформлення, що звучить у перервах, організовано для запобігання стомлення учня дозволяють «оживити» сухий матеріал, зробити його життєвим і цікавим;

- застосування активних, дієвих методів і форм навчання – використання спільних мережевих проєктів, комп'ютерних ділових ігор, проблемного методу, навчання через відкриття, підкріплюваних комп'ютерними банками інформації, розвинутою пошуковою системою, експертними системами підтримки ухвалення рішення і т.д.;

- структурування навчального матеріалу, поділ його на логічно цілісні, невеликі по розміру блоки — виділення головних ідей і підлеглих думок; гіпертекстове представлення матеріалу в комп'ютері як не можна більш краще сприяє рішення даної задачі;

- використання навчальних завдань з елементами новизни і непередбачуваності — оновлення матеріалу електронних підручників можна робити досить часто [3].

Освіту, орієнтовану на виявлення, реалізацію глибинної внутрішньої сутності учня, неможливо викласти, сформулювати, піднести. Її можна лише забезпечити організацією такого середовища, яке б, ґрунтуючись на широкому використанні інформаційно-комунікаційних технологій, у максимальному ступені сприяє саморозвиткові учня. Виходячи з цього, освітнє середовище, як цілісний розвиваючий і самоорганізовуючий початок виступає як засіб багатфакторної детермінації саморозвитку особистості учня або як генеральний фактор продуктивної освіти.

Використана література:

1. Гуз К.Ж. Теоретичні та методичні основи формування в учнів цілісності знань про природу. — Полтава: Довкілля-К, 2004. - 472 с.
2. Кречетников К. Г. Проектирование креативной образовательной среды на основе информационных технологий в вузе. Монография. — М.: Госкоорцентр, 2002. — 296 с.
3. Солдаткин В. И. Ре: «О деталях» Концепции ИОС ОО РФ.
URL: <http://plany.sssu.ru/phorum/read.php?f=4&i=13&t=8>.
4. Flowers L., Pascarella E. T., Pierson C. T. Information technology use and cognitive outcomes in the first year of college // The journal of higher education. Columbus. — 2000. — V. 71. — № 6. — P. 637—667.